

U Z N E S E N I E

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobcu **MVDr. I. V.**, bývajúceho v K., zastúpeného JUDr. R. H., advokátom so sídlom v N., proti žalovaným **1/ MUDr. J. H.**, bývajúcej v K., **2/ Ing. S. L.**, bývajúcej v M., **3/ Ing. M. H.**, bývajúceho v K., **4/ Ing. M. H.**, bývajúceho v K., **5/ V. H.**, narodenému X., bývajúceho v K., **6/ Ing. P. H.**, bývajúceho v C., **o určenie vlastníckeho práva k nehnuteľnosti a o vydanie nehnuteľnosti**, vedenej na Okresnom súde Košice II pod sp. zn. 11 C 1318/1997, o dovolaní žalovaných 1/ až 6/ a o dovolaní I/ **H., s.r.o.** so sídlom v K., IČO: X., II/ **T., s.r.o.** so sídlom v K., IČO: X., III/ **V. H.**, narodeného X., bývajúceho v K., IV/ **K., s.r.o.** so sídlom v K., IČO: X., všetkých zastúpených JUDr. A. F., advokátom so sídlom v K., proti rozsudku Krajského súdu v Košiciach z 29. októbra 2008 sp. zn. 5 Co 234/2007, takto

r o z h o d o l :

Najvyšší súd Slovenskej republiky

- a) rozsudok Krajského súdu v Košiciach z 29. októbra 2008 sp. zn. 5 Co 234/2007 **z r u š u j e** a vec vracia tomuto súdu na ďalšie konanie,
- b) dovolanie dovolateľov I/ až IV/ **o d m i e t a**.

O d ô v o d n e n i e

Okresný súd Košice II rozsudkom z 30. marca 2005 č.k. 11 C 1318/97-376 v spojení s opravným uznesením z 29. júla 2005 č.k. 11 C 1318/97-393: **1.** určil, že žalobca je v podiele 1/2 spoluvlastníkom nehnuteľnosti v Košiciach – Juh, katastrálnom území S. zapísanej na liste vlastníctva č. X. ako parcela č. X. – zastavaná plocha vo výmere X. m², budova súpisné č. X. (ďalej len „nehuteľnosť“), **2.** žalobu o vydanie nehnuteľnosti zamietol a **3.** vyslovil, že o trovách konania bude rozhodnuté samostatným uznesením. V odôvodnení uviedol, že

žalobca nepreukázal, že by odňatie nehnuteľností znárodnením vecne súviselo s perzekúciou rodiny V. S. alebo s trestným postihom jej príslušníkov, ktorí boli uznaní vinnými zo spáchania trestného činu velezrady za to, že sa v roku 1952 pri P. pokúsili prekročiť československo-rakúsku hranicu. Nestotožnil sa ani s jeho názorom, že rozpor s vtedy platnými zákonnými predpismi zakladala skutočnosť, že za znárodnené nehnuteľnosti nebola poskytnutá náhrada. Podľa právneho názoru súdu prvého stupňa v prípade nevyplatenia náhrady za znárodnenie vzniká osobitný reštitučný nárok, ktorý sa neuspokojuje vydaním veci v zmysle § 5 ods. 1 a § 6 ods. 1 písm. k/ zákona č. 87/1991 Zb. o mimosúdnych rehabilitáciách (ďalej len „zákon č. 87/1991 Zb.“), ale postupom podľa zákona č. 92/1991 Zb. o podmienkach prevodu majetku štátu na iné osoby. Pokiaľ žalobca videl rozpor predmetného znárodnenia s vtedy platnými znárodňovacími predpismi v tom, že F. F. už 17. marca 1948 oznámil príslušnému živnostenskému orgánu, že ukončil výkon veľkoobchodnej činnosti, súd vychádzal z názoru, že pre znárodnenie podľa zákona č. 118/1948 Zb. o organizácii veľkoobchodnej činnosti a o znárodnení veľkoobchodných podnikov (ďalej len „zákon č. 118/1948 Zb.“) bol rozhodujúci 1. január 1948, kedy znárodnený podnik ešte vykazoval znaky veľkoobchodu v zmysle tohto zákona. Na druhej strane ale súd za rozpor s úpravou znárodnenia považoval to, že proces znárodnenia, začatý účinnosťou zákona č. 118/1948 Zb. a pokračujúci vyhláškou ministra vnútorného obchodu č. 874/1949 Ú. 1. republiky Československej o znárodnení veľkoobchodných podnikov a o začlenení znárodnených a konfiškovaných podnikov do Technokovu, národného podniku (ďalej len „vyhláška č. 874/1949 Ú. 1.“), nebol zavŕšený zákonom zodpovedajúcim spôsobom, lebo o rozsahu znárodnenia nerozhodol minister vnútorného obchodu po vypočutí poverenika obchodu (ako to určoval § 8 ods. 7 zákona č. 118/1948 Zb.), ale povereník obchodu výmerom zo 7. júna 1951 č. 223-2402/8-1951 (ďalej len „znárodňovací výmer“). Na tomto základe dospel súd prvého stupňa k záveru, že v prejednávanej veci bolo znárodnenie vykonané v rozpore s vtedy platnými zákonnými predpismi (§ 6 ods. 1 písm. k/ zákona č. 87/1991 Zb.). Zároveň poznamenal, že v konaní už bolo právoplatne rozhodnuté o tom, že žalobca sa nemôže domáhať určenia vlastníckeho práva k celej nehnuteľnosti, lebo dohoda o jej vydaní nehnuteľností je v časti týkajúcej sa vydania spoluvlastníckeho podielu po F. F. neplatná. Pokiaľ ale ide o zvyšný spoluvlastnícky podiel nehnuteľností, žalobca ho nebol zbavený legálnym spôsobom (záložný veriteľ nenakladal s nehnuteľnosťami oprávnene, žalovaná 1/ nenadobudla vlastníctvo dražbou alebo v súvislosti s ňou a nebola oprávnená previesť spoluvlastnícke podiely na žalovaných 2/ až 6/), preto žalobca je naďalej podielovým

spoluvlastníkom 1/2 nehnuteľností. Žalobu o vydanie celej nehnuteľnosti zamietol, lebo vlastnícke právo žalobcu určil len v podiele 1/2.

Okresný súd Košice II uznesením z 13. júla 2005 č.k. 11 C 1318/97-383 rozhodol o trovách konania tak, že žiadny z účastníkov konania nemá právo na náhradu trov konania (§ 142 ods. 2 O.s.p.).

Krajský súd v Košiciach rozsudkom z 20. júna 2006 sp. zn. 5 Co 304/2005 rozsudok súdu prvého stupňa zmenil tak, že žalobu zamietol; uznesením zo 4. augusta 2006 sp. zn. 5 Co 304/2005 rozhodol o trovách konania.

Na dovolanie žalobcu Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudkom z 29. júna 2007 sp. zn. 3 Cdo 14/2007, 3 Cdo 15/2007 zrušil tak rozsudok Krajského súdu v Košiciach z 20. júna 2006 sp. zn. 5 Co 304/2005, ako aj uznesenie Krajského súdu v Košiciach zo 4. augusta 2006 sp. zn. 5 Co 304/2005 a vec vrátil tomuto súdu na ďalšie konanie. Dovolací súd v odôvodnení podal výklad riešenia otázky právomoci poverenika obchodu vymedziť rozsah znárodnenia podľa zákona č. 118/1948 Zb.; keďže obsah spisu nedával úplný podklad pre posúdenie opodstatnenosti ďalšej argumentácie žalobcu v otázke splnenia podmienok vydania nehnuteľností podľa § 6 ods. 1 písm. k/ zákona č. 87/1991 Zb., dovolací súd dospel k názoru, že záver odvolacieho súdu o neopodstatnenosti žaloby je predčasný a založený na neúplných skutkových zisteniach.

Na odvolanie žalovaných 1/ až 4/ Krajský súd v Košiciach rozsudkom z 29. októbra 2008 sp. zn. 5 Co 234/2007: **1.** potvrdil rozsudok Okresného súdu Košice II z 30. marca 2005 č.k. 11 C 1318/1997-376 v znení opravného uznesenia tohto súdu z 13. júla 2005 č.k. 11 C 1318/1997-383, **2.** rozhodol, že žiadny z účastníkov nemá právo na náhradu trov odvolacieho konania, **3.** osobitným výrokom pripustil proti svojmu rozhodnutiu dovolanie vzhľadom na jeho zásadný právny význam v otázke, či v rámci všeobecne akceptovaného princípu zákazu retroaktivity právnych predpisov treba za prejav takejto retroaktivity považovať to, že pre aplikáciu znárodňovacích ustanovení bol rozhodujúci stav k 1. januáru 1948 alebo najneskôr k 25. februáru 1948 (§ 27 ods. 1 v spojení s § 6 ods. 1 a § 5 zákona č. 118/1948 Zb.). Odvolací súd v odôvodnení rozsudku uviedol, že súd prvého stupňa vec posúdil sčasti nesprávne, lebo na zistený skutkový stav správne aplikovaný právny predpis čiastočne nesprávne vyložil. Aj podľa názoru odvolacieho súdu nie je daný dôvod na vydanie veci podľa § 6 ods. 1 písm. j/ zákona č. 87/1991 Zb. Odvolací súd za správny považoval aj

záver súdu prvého stupňa, že v konaní nebola preukázaná príčinná súvislosť medzi znárodnením nehnuteľností a politickou perzekúciou rodiny S.. Nesúhlasil však s názorom súdu prvého stupňa, že je daný aj ďalší reštitučný dôvod, lebo F. F. v čase vydania vyhlášky č. 874/1949 Ú.l. vykonával živnosť len v malom (vyhláška sa týkala znárodnenia veľkoobchodných podnikov) a že pre posúdenie danej veci bolo podstatné, či išlo o veľkoobchodný podnik k 1. januáru 1948. Odvolací súd na rozdiel od súdu prvého stupňa výkladom ustanovení § 2, 5, 6, 8 a 27 zákona č. 118/1948 Zb.) a vyhlášky č. 874/1949 Ú.l. dospel k záveru, že nielen deň účinnosti znárodnenia zoštátnením a deň nadobudnutia vlastníctva štátom k znárodnenému majetku, ale i posúdenie toho, či konkrétny podnik sa považoval za veľkoobchodný, bolo viazané na 1. január 1948, i keď zákon č. 118/1948 Zb. bol prijatý až 28. apríla 1948. Takéto určenie účinnosti zákona odporovalo princípu zákazu retroaktivity právnych predpisov, a preto jeho ustanovenia nemohli nadobudnúť účinnosť 1. januárom 1948, ale až vydaním zákona; až týmto dňom nadobudol štát vlastníctvo znárodneného majetku a až tento deň bol rozhodujúci pre posúdenie, či konkrétny podnik sa považoval za veľkoobchodný. Keďže F. F. 28. apríla 1948 už nevykonával veľkoobchodnú činnosť, nebolo možné jeho podnik považovať za veľkoobchodný; pokiaľ bol napriek tomu znárodnený zoštátnením, stalo sa tak v rozpore s predmetným znárodňovacím predpisom.

Uvedený rozsudok odvolacieho súdu napadli dovolaním žalovaní 1/ až 6/ a spolu s nimi „z opatrnosti“ tiež V. H. (narodený X.) a obchodné spoločnosti H., s.r.o., T., s.r.o., K., s.r.o. (ďalej len „dovolatelia I/ až IV/“). Všetci dovolatelia žiadali napadnutý rozsudok zmeniť, žalobu o určenie vlastníckeho práva zamietnuť a žalobcovi uložiť povinnosť nahradiť im trovy konania. Prípustnosť dovolania vyvodzovali z § 238 ods. 3 O.s.p. a jeho dôvodnosť z § 241 ods. 1 písm. c/ O.s.p. V dovolaní uviedli, že 28. októbra 2008 bol povolený vklad do katastra nehnuteľností v zmysle kúpnej zmluvy, ktorou dovolatelia 1/ až 6/ sporné nehnuteľnosti v celosti previedli na dovolateľov I/ až IV/ do ich podielového spoluvlastníctva. Dňom 28. októbra 2008 sa spoluvlastníkmi sporných nehnuteľností stali dovolatelia I/ až IV/, a to bez zreteľa na skutočnosť, že formálne sa nestali účastníkmi daného súdneho konania. Uviedli, že nemajú námietky proti právnemu záveru odvolacieho súdu, v zmysle ktorého zákon č. 118/1948 Zb. nadobudol účinnosť až jeho prijatím 28. apríla 1948. Nesúhlasili však s jeho názorom, že 28. apríl 1948 mal byť rozhodujúci aj pre posúdenie, či sa konkrétny podnik považoval za veľkoobchodný. Podľa dovolateľov ustanovenia uvedeného zákona, ktoré vymedzujú stav rozhodujúci pre vyriešenie otázky, či konkrétny podnik sa považoval za veľkoobchodný, nemožno považovať za retroaktívne. Právny predpis treba považovať za

retroaktívny len vtedy, ak pôsobí nie do budúcnosti, ale do minulosti; tejto definícií retroaktivity nepochybne zodpovedá, že účinky znárodnenia podľa zákona prijatého 28. apríla 1948 mali nastať spätne k 1. januáru 1948. Za prejav retroaktivity nemožno ale považovať skutočnosť, že splnenie podmienok pre znárodnenie sa malo skúmať podľa stavu existujúceho k 1. januáru 1948. Právne účinky znárodnenia nastali aj v takomto prípade až dňom prijatia zákona, teda nie so spätnou účinnosťou. V danej veci to znamená, že pri rozhodovaní o znárodnení daného podniku bolo opodstatnene považované za určujúce, či F. F. bol 1. januára 1948 oprávnený obchodovať vo veľkom. Takýto výklad sa neprieči „vtedy platným predpisom“ z dôvodu neprípustnej (pravej) retroaktivity. Keďže odvolací súd neposúdil dovolaciu otázku správne, spočíva jeho rozhodnutie na nesprávnom právnom posúdení veci.

Žalobca vo vyjadrení k dovolaniu žiadal dovolanie zamietnuť a priznať mu náhradu trov dovolacieho konania. Právna argumentácia, ktorú zvolili dovolatelia, nemá oporu v zákone. Podľa neho musia byť v danej veci všetky právne významné skutočnosti posudzované od 28. apríla 1948. Na bližšie vysvetlenie svojich názorov podal žalobca vo vyjadrení k dovolaniu podrobnú interpretáciu jednotlivých ustanovení zákona č. 118/1948 Zb., ktorú zameral na problematiku zákazu retroaktívneho pôsobenia právnych predpisov. Podal tiež svoje stanovisko k dovolacej otázke pripustenej odvolacím súdom.

Najvyšší súd Slovenskej republiky, ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.), po zistení, že dovolanie podali včas žalovaní I/ až VI/ a dovolatelia I/ až IV/ zastúpení advokátom (§ 241 ods. 1 O.s.p.), proti rozhodnutiu, proti ktorému je v zmysle § 238 ods. 3 O.s.p. dovolanie z objektívneho hľadiska prípustné, preskúmal napadnutý rozsudok bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 243a ods. 1 O.s.p.) a dospel k záveru, že tento rozsudok treba zrušiť a dovolanie dovolateľov I/ až IV/ je potrebné odmietnuť.

V zmysle § 241 ods. 2 O.s.p. môže byť dovolanie podané iba z dôvodov, že a/ v konaní došlo k vadám uvedeným v § 237 O.s.p., b/ konanie je postihnuté inou vadou, ktorá mala za následok nesprávne rozhodnutie vo veci, c/ rozhodnutie spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci. Dovolací súd je viazaný nielen rozsahom dovolania, ale i v dovolaní uplatnenými dôvodmi.

Osobitne treba zdôrazniť, že dovolací súd bez ohľadu na obsah dovolania a podstatu dovolacích námietok vždy skúma, či v konaní nedošlo k procesným vadám uvedeným v § 237

O.s.p. a tiež tzv. iným vadám konania majúcim za následok nesprávne rozhodnutie vo veci (viď § 242 ods. 1 O.s.p.).

Vzhľadom na § 242 ods. 1 druhá veta O.s.p. dovolací súd najskôr skúmal, či v konaní nedošlo k procesným nesprávnostiam vykazujúcim znaky procesných väd v zmysle § 237 O.s.p. O vadu takejto povahy ide vtedy, ak a/ sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov, b/ ten, kto v konaní vystupoval ako účastník, nemal spôsobilosť byť účastníkom konania, c/ účastník konania nemal procesnú spôsobilosť a nebol riadne zastúpený, d/ v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie, e/ sa nepodal návrh na začatie konania, hoci podľa zákona bol potrebný, f/ účastníkovi konania sa postupom súdu odňala možnosť konať pred súdom, g/ rozhodoval vylúčený sudca alebo bol súd nesprávne obsadený, ibaže namiesto samosudcu rozhodoval senát. Procesné vady tejto povahy neboli v dovolaní namietané a ani v dovolacom konaní nevyšli najavo.

V zmysle § 242 ods. 1 O.s.p. dovolací súd ďalej skúmal, či v konaní nedošlo k inej procesnej vade konania majúcej za následok nesprávne rozhodnutie vo veci (§ 241 ods. 2 písm. b/ O.s.p.). Na vadu tejto povahy je dovolací súd povinný prihliadnuť aj vtedy, keď nie je v dovolaní namietaná.

Dovolatelia k dovolaniu pripojili fotokópiu časti kúpnej zmluvy, v zmysle ktorej žalovaní 1/ až 6/ ešte pred vyhlásením dovolaním napadnutého rozsudku odvolacieho súdu previedli práva k nehnuteľnosti na dovolateľov I/ až IV/. Podľa príloh dovolania bol vklad do katastra nehnuteľností povolený 28. októbra 2008, odvolací súd vyhlásil rozsudok 29. októbra 2008. Uvedené nasvedčuje tomu, že v priebehu konania došlo v dôsledku kúpnej zmluvy a povolenia vkladu do katastra nehnuteľností k prevodu predmetu sporu na tretie osoby. Príloha dovolania svedčí o tom, že po začatí konania nastala právna skutočnosť, s ktorou právne predpisy spájajú prevod práv alebo povinností, o ktorých sa koná (§ 92 ods. 2 O.s.p.). Zo zápisnice o pojednávaní pred odvolacím súdom z 29. októbra 2009 (č.l. 553 spisu) nevyplýva, že by odvolací súd a žalobca v čase vyhlásenia dovolaním napadnutého rozsudku vedomosť o tejto hmotnoprávnej zmene vedeli.

Ustanovenie § 92 ods. 2 a 3 O.s.p. umožňujú zámenu účastníkov konania, a to v závislosti od hmotnoprávnych zmien, ku ktorým došlo po začatí súdneho konania. Zámena účastníkov je prípustná aj v odvolacom konaní [z ustanovenia § 216 ods. 1 O.s.p. vyplýva iba to, že v odvolacom konaní nie je použiteľné ustanovenia § 92 ods. 1 a 4 O.s.p. (teda nie aj

§ 92 ods. 2 a 3 O.s.p.) – porovnaj „Občiansky súdny poriadok“, Komentár, Eurounion, 2010, I. diel, str. 376].

Ak na základe právneho úkonu dovolateľov, fotokópia časti ktorého bola pripojená k ich dovolaniu, došlo k hmotnoprávnemu nástupníctvu v dôsledku prevodu práv k sporným nehnuteľnostiam zo žalovaných 1/ až 6/ na dovolateľov I/ až IV/, nemala táto skutočnosť bez ďalšieho (automaticky) za následok aj procesné nástupníctvo dovolateľov I/ až IV/ v tomto konaní.

Keďže dovolatelia I/ až IV/ sa do právoplatného skončenia konania v preskúmvanej veci nestali účastníkmi konania a na podanie dovolania je subjektívne oprávnený len účastník konania (viď § 240 ods. 1 prvá veta O.s.p.), dospel Najvyšší súd Slovenskej republiky k záveru, že dovolatelia I/ až IV/ nie sú osobami (subjektívne) oprávnenými podať dovolanie proti rozsudku Krajského súdu v Košiciach z 29. októbra 2008 sp. zn. 5 Co 234/2007. Vzhľadom na to dovolanie týchto dovolateľov odmietol (§ 243b ods. 4 O.s.p. v spojení s § 218 ods. 1 písm. b/ O.s.p.).

Dovolanie žalovaných 1/ až 6/, ktorí napriek hmotnoprávnej zmene práv k sporným nehnuteľnostiam zostali účastníkmi konania, je prípustné tak subjektívne (viď § 240 ods. 1 prvá veta O.s.p.), ako aj objektívne (viď § 238 ods. 3 O.s.p.).

Vo vzťahu k dovolaniu žalovaných 1/ až 6/ dovolací súd upozorňuje na to, že realizácia oprávnenia odvolacieho súdu založiť výrokom svojho rozhodnutia prípustnosť dovolania (§ 238 ods. 3 O.s.p.) musí mať vždy povahu výnimočnosti a vychádzať z prísneho rešpektovania zákonných podmienok, vymedzujúcich rozsah tohto oprávnenia. Využitie uvedenej procesnej možnosti odvolacieho súdu nesmie byť ani v rámci právnej zásadnosti rozhodnutia zamerané na vyriešenie právnych otázok, ktoré vo vzťahu medzi relevantnými subjektmi (v danom prípade medzi žalobcom a žalovanými 1/ až 6/) nemá žiadny význam.

Pokiaľ v preskúmvanej veci skutočne došlo k hmotnoprávnej zmene práv k predmetu sporu, nemôže mať vyriešenie otázky, so zreteľom na ktorú odvolací súd vyslovil prípustnosť dovolania, žiadny dopad na právny vzťah žalobcu (aktívne vecne legitimovaného účastníka konania) a žalovaných 1/ až 6/ (účastníkov konania, ktorí v dôsledku uvedenej hmotnoprávnej zmeny prestali byť v danom prípade pasívne vecne legitimovaní). Riešenie danej otázky by za tejto situácie malo povahu len akademickej úvahy a vo svojej podstate by sa priecilo účelu

dovolacieho konania. Vzhľadom na to dovolací súd nepristúpil k posúdeniu, či odvolací súd zaujal správne právne závery pri riešení otázky, s prihliadnutím na ktorú považoval svoje rozhodnutie za zásadného právneho významu.

I keď vzhľadom na priebeh odvolacieho konania nemožno odvolaciemu súdu vytýkať, že uvedenú hmotnoprávnu zmenu (prevod predmetu sporu zo žalovaných na tretie osoby pred vyhlásením rozsudku) nepostrehol, treba konštatovať, že (objektívne vzaté) rozhodol na báze neúplných a neaktuálnych skutkových podkladov. Podľa právneho názoru dovolacieho súdu v tom treba vidieť procesnú vadu konania v zmysle § 241 ods. 2 písm. b/ O.s.p., na ktorú musí dovolací súd v prípade procesne prípustného dovolania vziať zreteľ (§ 242 ods. 1 veta druhá O.s.p.).

Z uvedených dôvodov dovolací súd napadnutý rozsudok odvolacieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie (§ 243b O.s.p.).

Ak dôjde k zrušeniu napadnutého rozhodnutia, súd, ktorého rozhodnutie bolo zrušené, koná ďalej o veci. Pritom je právny názor súdu, ktorý rozhodoval o dovolaní, záväzný. V novom rozhodnutí rozhodne súd znova aj o trovách pôvodného konania a dovolacieho konania (§ 243d ods. 1 O.s.p.).

P o u č e n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 20. apríla 2011

JUDr. Emil Francisci, v.r.
predseda senátu

Za správnosť vyhotovenia: Klaudia Vrauková